

Pieter Muysken

wel worden toegelicht maar ik voorbeeld is hetzelfde tekst. Goed gekozen, maar niet uitgebuit.

en levert wel moeilijkheden op pagina 13 dat Amsterdams) en Antwerpenaren (variant van het Nederlands). Het is misschien wel wat te snel worden ervaren dan in schlicht ligt de zaak problemen tussen de Antwerpse variant en de cq. een duidelijke grens te

van ZWO) geleid over het de contexten, met honderden De hoofdstukken waarin 'taal in het dagelijks maatschappijvormen en keuzepatronen' opgedrukt zijn wat schets-

rijk uitgegeven: Taeldeman bezet.

Over de grenzen van een betamelijke recensie

Een reactie op de beoordeling door P. Reitsma van G. Verhoeven. *De strategieën van de speller. Een analyse van het spellingvraagstuk*. Groningen, 1985

CAREL JANSEN

Nadat al eerder recensies waren verschenen in andere vakbladen, bevatte ook het laatste nummer van de vorige jaargang van het *Tijdschrift voor Taalbeheersing* een bespreking van het proefschrift van G. Verhoeven over de strategieën van de speller. Kennelijk op verzoek van de redactie deed de pedoloog P. Reitsma verslag van zijn bevindingen. Onder meer omdat ik zelf het boek van Verhoeven had besproken in de *Nieuwe Taalgids*, begon ik het stuk van Reitsma met belangstelling te lezen. Maar al snel sloeg die belangstelling om in vertwijfeling. Had ik het werk van Verhoeven volkomen verkeerd getaxeerd? Had ik eigenlijk wel hetzelfde boek gerecenseerd? De oorzaken van mijn twijfels: Reitsma's zeer onvolledige weergave van de inhoud en zijn mijns inziens onjuiste totaaloordeel. Ik meen dat de lezer van dit tijdschrift door deze recensie een verkeerd beeld is gepresenteerd van de dissertatie. Mijn belangrijkste bezwaren laat ik hier volgen.

De kern van het boek wordt gevormd door het verslag van het empirische onderzoek dat Verhoeven gedaan heeft. Reitsma geeft de vraagstelling onjuist weer, verstrekt de lezer nauwelijks informatie over de opzet van het onderzoek en is onvolledig in de beschrijving van de conclusies.

Wat wilde Verhoeven te weten komen? Niet, zoals Reitsma op p. 315 suggereert, of er bij het spellen in het Nederlands van zowel een woordbeeld- als een regelstrategie gebruik wordt gemaakt. Dat dat in z'n algemeenheid het geval moet zijn, wist ook Verhoeven al voor zijn experiment: 'voor het Nederlands geldt dat de volmaakte speller over zowel een visuele als een regelstrategie moet beschikken' (p. 87). In dit onderzoek ging het dan ook om twee andere vragen: is er een strategie die binnen de gemengde strategie van de volwassen Nederlandse speller overheerst? (p. 87-88) en: gebruiken ook *jeugdige* spellers al een gemengde strategie, of spellen zij nog geheel regelgericht? (p. 85-87)

Om tot een antwoord op deze vragen te komen, koos Verhoeven voor een originele en geraffineerde opzet en instrumentatie. Zo ging hij na wanneer goede spellers in moeilijkheden komen bij onder meer doubletvormen (betitelt/betiteld) in verschillende contexten door zijn volwassen proefpersonen met een drukmeetsel te laten werken. De signalen werden doorgegeven aan een microcomputer en daar voor verdere statistische bewerking opgeslagen. Langs deze weg kon precies worden gemeten hoe lang proefpersonen nadachten voor en tijdens het spellen van een probleemvorm. Uit die gegevens kon weer worden afgeleid of het vooral het doublet-karakter was dat voor vertragingen zorgde of de moeilijkheid van de contexten. Het eerste zou wijzen op dominantie van de woordbeeldstrategie, het tweede op dominantie van de regelstrategie.

Het is mij niet duidelijk hoe de lezer van de recensie zich zonder dit soort informatie een oordeel kan vormen over het verloop van het onderzoek. Reitsma volstaat echter met de mededeling dat het te ver voert om de 20 betreffende pagina's van het proefschrift te recapitulieren en laat de lezer verder aan zijn lot over. Dat doet hij ook bij zijn weergave van de conclusie. Daar schrijft hij dat Verhoeven gevonden heeft dat 'zowel een woordbeeldstrategie als een regelstrategie een rol spelen', en laat hij de verdere conclusies uit het onderzoek gaarne 'aan een eventuele lezer zelf ter beoordeling'.

Het citaat van Verhoeven is echter uit zijn context gehaald, en is daardoor misleidend. Het heeft alleen betrekking op de *jeugdige* spellers die Verhoeven in het kader van zijn tweede onderzoeksvraag heeft onderzocht. Voor de *volwassen* spellers concludeert hij dat binnen de gemengde strategie 'het visuele de voorkeur heeft' (p. 152). En dat is wel degelijk nieuws. Of kent Reitsma ander onderzoek dat tot dezelfde conclusie leidde? Zijn bewering dat niets is toegevoegd aan wat er al bekend was op het gebied van de strategieën van de speller (p. 315) moet dat welhaast impliceren. Tenzij de opzet van het onderzoek ondeugdelijk zou zijn natuurlijk. Dat laat Reitsma echter nergens zien. Ook ontbreken verwijzingen naar eerder onderzoek dat al hetzelfde zou hebben opgeleverd.

Reitsma stelt niet alleen ten onrechte dat het onderzoek geen nieuwe kennis heeft opgeleverd over strategieën van de speller, hij trekt nog twee andere onjuiste conclusies: 'de optimale spelling is geen stap dichterbij gekomen' en [Verhoeven's bijdrage aan de spellingdidactiek] is een studeerkameroplossing en de vraag is of dit iets uitmaakt in de alledaagse onderwijspraktijk. Het is in elk geval niet een consequentie die rechtstreeks voortvloeit uit het eigen onderzoek'.

Wat is het geval? In zijn laatste hoofdstuk bespreekt Verhoeven de consequenties van zijn onderzoek voor de beoordeling van de hoofdregels van ons spellingsysteem en voor de spellingdidactiek. Hij komt daar onder andere tot de conclusie dat er *vanuit de schrijver gezien* meer reden is de regel van de analogie te laten vervallen dan de regel van de gelijkvormigheid en de regel van de afleiding. Dat hij daaruit niet meteen concludeert dat de analogieregel maar het best kan worden afgeschaft, betekent natuurlijk nog niet dat we nu niets wijzer geworden zijn.

Zowel in hoofdstuk 1 als in hoofdstuk 6 laat Verhoeven zien dat taalpsychologisch onderzoek nooit decisief kan zijn ten aanzien van spellinghervorming. Niet slechts de communicatieve waarde van een orthografisch systeem moet volgens Verhoeven beslissend zijn bij de beoordeling ervan, maar ook bijvoorbeeld de band met het verleden en de band met de internationale gemeenschap. Dat neemt niet weg dat taalpsychologisch onderzoek een belangrijke bijdrage kan leveren aan de discussie over spellinghervorming. Ook in de laatste paragraaf van het boek maakt Verhoeven het nog eens duidelijk: 'die kennis omtrent de strategie van de speller is een noodzakelijke voorwaarde voor een vruchtbare discussie over de vraag wat een optimale spelling is [...] de kennis van strategie is echter absoluut geen voldoende voorwaarde voor een beslissing over optimaliteit van spelling [...]'

Voor het spellingonderwijs komt Verhoeven op grond van zijn onderzoek met een aanvulling op twee al bestaande algoritmen voor de werkwoordspelling: dat van Assink voor het beginonderwijs en dat van Kooreman voor het vervolgonderwijs. Het voorstel van Verhoeven is bedoeld voor de volwassen speller die al over correcte woordbeelden beschikt. Zijn algoritme kenmerkt zich door een visuele ingang,

waarbij begonnen wordt met de vraag tussen welke twee schrijfwijzen men twijfelt. Op p. 181 expliciteert Verhoeven het verband tussen zijn voorstel en de onderzoeksgegevens, waaruit gebleken is dat volwassen spellers in eerste instantie visueel te werk gaan, en pas bij twijfel overschakelen op regeltoepassing. Als Reitsma zelf die relatie niet kan leggen, had hij zijn lezers toch tenminste daartoe wel de gelegenheid kunnen geven. Het enige wat daarvoor nodig was geweest, was een correcte weergave van de onderzoeksconclusies en een juiste kenschets van Verhoeven's voorstellen. Is dat te veel gevraagd van een recensent?

Nog een enkele opmerking over de toon van de bespreking. Weinig zakelijk is daarvoor een eufemisme. In de eerste alinea doet Reitsma het voorkomen alsof Verhoeven's belangrijkste drijfveer om dit boek te schrijven niet de behoefte zou zijn om de resultaten van wetenschappelijk onderzoek openbaar te maken, maar de 'toegenomen druk om dissertaties te publiceren'. Zonder enige argumentatie kwalificeert hij vervolgens het eerste hoofdstuk als 'weinig leesbaar' en een duidelijk betoog in het tweede hoofdstuk als 'onnavolgbaar'. Memorabel is ook zijn uitspraak dat 'dit werk een duidelijk voorbeeld is van een onder taalkundigen wel vaker gesignaleerde neiging om resultaten 'over te interpreteren''.

Hopelijk zijn er weinig spellingonderzoekers die Reitsma's advies om het boek grotendeels ongelezen te laten, op zullen volgen. Daarmee zouden ze niet alleen Verhoeven, maar ook zichzelf ernstig tekort doen.